

per habet oratio efficaciam impetrandi. Potest ergo impedimentum orationis esse vel ex parte orantis, si orationem inordinate emitat; et quantum ad hoc removendum dicitur *pie*, in quo importatur modus latrae, quae alio nomine pietas dicitur, secundum quam oratio modificari debet: vel ex eo quod petitur, quia quandoque etiam petenti non expedit, et sic dicitur quod sit *ad salutem*: vel ex parte ejus pro quo petitur; et hoc impedimentum vel est tunc quando oratio fit; quod non potest esse quando oratio fit ab aliquo pro seipso, si *pie* petat, sed quando fit pro alio; et ideo additur alia conditio, quod fiat *pro se*: vel potest esse post intermedium inter orationem et consequentem petiti; et hoc excluditur per hoc quod dicit *perseveranter*.

Ad primum ergo dicendum, quod istae conditiones non hoc modo requiruntur ad efficaciam impetrandi, quasi nihil impetretur si aliqua desit; quia etiam quandoque aliquis pro alio orans auditur: sed quia his positis semper oratio efficaciam habet impetrandi, quia impetrationis virtus magis est ex proposito ejus cui oratur, quam ex orantis merito; et ideo quandoque peccatores audiuntur, quando eorum oratio divino proposito concordat. Tamen sciendum est, quia quandoque aliquis *pie* petit, qui pietatis virtutem non habet; sicut aliquis aliquando justa facit qui iustitiae habitum non habet; et sic etiam peccatores aliquando possunt *pie* orare.

Ad secundum dicendum, quod voluntas magis est de fine quam de illo quod propter finem petitur; et ideo quando Deus videt non concordare quod petitur, cum fine pro quo *pie* orans petit, magis audit ejus desiderium non faciens quod petitur, quam si faceret; et ideo finaliter accipiendum est hoc quod dicit: *Quodcumque volueritis, petetis, etc.* Finis autem petitionis est salus nostra, et Dei gloria: hoc autem esset (1) contra Dei gloriam, si peccatorem impoenitentem salvaret; et esset contra salutem petentis, si aliquid contrarium suae salutis sibi daretur; et ita exauditur desiderium, et tamen petitum (2) non impetratur, quando aliquis imperserveranter, vel pro alio petit, vel contraria salutis.

Ad tertium dicendum, quod oratio quae fit ex caritate pro alio, semper habet efficaciam merendi ei qui orat; sed nunc loquimur de efficaciam impetrandi.

Ad quartum dicendum, quod impetratio importat consecutionem ejus quod petitur; sed meritum non importat consecutionem, sed ordinem iustitiae ad consecutionem; et ideo impedimentum interveniens per instabilitatem, tollit rationem impetrationis, quia tollit consecutionem; sed non tollit ordinem ad consecutionem, et ideo non tollit meritum; unde meretur etiam qui non perseveraverit; sed non impetrat nisi perseverans.

Ad quintum dicendum, quod omnes homines habent beatitudinem sui desiderii finem, quem maxime desiderant; et ideo magis audit illos quibus non dat quod petitur, si sit impediens a beatitudine, quam eos quibus dat; unde talis impletio orationis quae fit cum Dei indignatione, non dicitur impetratio, proprie loquendo.

Ad sextum dicendum, quod omnes illae conditiones quae requiruntur ex parte orantis in quantum est orans, includuntur in hoc quod dicit *pie*, quod

(1) *Al.* contra salutem petentis.
(2) *Al.* pretium.

includit omnes circumstantias virtutis, quibus ordinantur actus ex parte agentis.

Expositio textus.

Non consurgit duplex tribulatio. Contra Hierem. 17, 18: *Duplici contritione contere eos.* — Et dicendum, quod tribulatio, si accipiatur commensurata peccato, duplex non consurgit, quia Deus non punit ultra condignum; sed si accipiatur pro poena absolute, tunc duplex poena debetur, vel secundum duas partes peccantis, poena corporis et animae; vel secundum duo quae sunt in peccato, scilicet aversio et conversio, poena sensus et damni; vel secundum duas radices peccati, quae sunt amor et timor, ignis et frigus; vel secundum duos status, praesens poena et futura; utraque enim est citra (1) condignum; et praecipue si accipiatur divisim. Tamen praesens poena et futura in eo qui non corrigitur, unam poenam consistunt; unde Gregorius in Moralibus (lib. 18, cap. 15) dicit: *Eorum percussio hic coepta, illic perfectur, ut incorrectis unum flagellum sit quod hic temporaliter incipit, sed in aeternis supplicis consummatur.*

Quinque enim modis flagella contingunt. Sed contra Hieronymum (2) dicit: *Quidquid patimur, peccata nostra meruerunt.* Ergo omnia sunt ad punitionem.

Praeterea, Augustinus (3) dicit: *Quidquid permiserit Deus pati, scias esse flagellum correctionis.* Ergo omnes alii modi superfluent.

Praeterea, impium videtur alteri nocere, ut cessans a nocimento aliquis gloriam habeat, et daemonum operibus simile, ut patet ex vita B. Bartholomaei.

Praeterea, ad multa alia, flagella ordinari in Scriptura leguntur, sicut ad probationem, ad exemplum justis iudicis Dei, et hujusmodi.

Et dicendum, quod isti quinque modi distinguuntur penes bona quae ex poenis a Deo inflictis in praesenti consequuntur, quae sunt a Deo intenta. Hoc autem bonum aut est in altero, et sic est quartus modus: aut in eo qui punitur, et sic est ordo iustitiae, qui semper divino flagello adjunctus est, quia omnis poena justa; et hoc cum praecisione aliorum est in quinto modo: aut est utilitas quam ipse flagellatus consequitur; quae quidem potest esse vel quantum ad recessum a malo; et sic est modus tertius; vel in ordine ad bonum conservandum; et sic est secundus modus; aut augendum, et sic est primus.

Ad primum ergo dicendum, quod poenam semper praecedit peccatum in natura, sed non semper in persona puniunt.

Ad secundum dicendum, quod flagellum quantum est de se, semper est corrigens; sed ex defectu recipientis quandoque ad hunc effectum non pervenit.

Ad tertium dicendum, quod impium esset, si poena justa non esset. Nec tamen Deus tunc vult gloriam suam divulgari propter suam utilitatem, sed nostram.

(1) *Al.* circa.
(2) Colligitur ex epist. de morte Nepotiani, sed implicite tantum (Ex edit. P. Nicolai).
(3) Tract. 7 in Joan., ubi haec habet: *Quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, non poena damnantis* (Ex edit. P. Nicolai).

Ad quartum dicendum, quod omnia alia possunt ad ista reduci: quia probatio est ad augmentum meriti, et exemplum justis iudicis Dei ad gloriam Dei, et sic de aliis.

Non praevincit sententiam iudicis: quia etsi sententia hominis praecedat non concordans sententiae Dei, adhuc sententia Dei restat; si autem concordat, est sententia Dei.

Levis enim culpa levi supplicio compensatur. Supplicium enim mortis praesentis leve dicitur in comparatione ad futurum supplicium: culpae etiam praenominatae leves dicuntur in comparatione ad culpas majores, quae quandoque minoribus poenis temporalibus puniuntur.

Ex fonte gratiae Dei id cordi instillatur, ut vel sic paulatim ad poenitentiam veniat, vel eo minus a Deo puniatur. Non loquitur hic de gratia gratum faciente: quia haec non datur ante perfectam poenitentiam; sed de gratuitis bonis, sicut fides informis, et timor servilis, et hujusmodi.

Si enim propter misericordiam qua quis proximo suo non miseretur, et quae dimissa sunt replicentur ad poenam; multo magis quae nondum sunt dimissa, propter odium fratrum ad poenam reservari probantur. Hic dicit secundum quamdam opinionem, de qua infra habetur, dist. 21, quaest. 1, art. 5, quaestione 1.

Qui diligit iniquitatem, odit animam suam, non affectu, sed effectu.

Immundis nihil est mundum: quia ipsi ex his quae in se munda sunt, sicut sacramenta, munditiam non consequuntur.

Nihil prodest jejunare et orare, et alia bona agere, nisi mens revocetur a peccato; scilicet ad vitam aeternam consequendam.

DISTINCTIO XVI.

De tribus quae in poenitentia consideranda sunt.

In perfectione autem poenitentiae tria observanda sunt; scilicet compunctio cordis, confessio oris, satisfactio operis. Unde Joannes Chrysostomus (hom. 29 de Poenitentia): *Perfecta poenitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confessio, in opere toto humilitas. Haec est fructifera poenitentia, ut sicut tribus modis Deum offendimus, scilicet corde, ore, opere; ita tribus satisficiamus.* Sicut enim tres peccati differentiae, ut ait Augustinus (de serm. Domini in monte, lib. 1, cap. 12): et in corde et in facto et in consuetudine, vel verbo (1), tanquam tres mortes. Una quasi prolata quasi extra portam, cum in factum procedit (2) assensio: tertia cum vi malae consuetudinis tanquam mole (3) premitur animas, vel noxiae defensionis clypeo armatur, quasi in sepulcro iam factens. Haec sunt tria genera mortuorum quae Deus legitur suscitasse. Huic ergo triplici morti triplici remedio occurrunt, contritio, confessio, satisfactio. Compunctio nobis commendatur ibi (Joel. 2, 15): *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra.* Confessio ibi (Prover. 18, 17): *Justus in principio sermonis accusator est sui; vere enim conditatur qui se accusat, qui excedendo malum sibi imputat; et ibi (Psalm. 61, 9):* *Effundite coram illo corda vestra; et iterum (Jae. 3, 16):* *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Satisfactio a Joanne praecipitur, ubi ait (Luc. 5, 8): *Facite dignos fructus poenitentiae, scilicet ut secundum qualitatem et quantitatem culpaest qualitas et quantitas*

(1) In edit. Nicolai deest vel verbo.
(2) *Al.* additur libidini.
(3) *Al.* male. Nicolai mole terrena.
S. Th. Opera omnia. V. 7.

Nunquam aliquem sanavit. Contra, Joan. 9, dicit Glossa: *Queritur quomodo sine fide aliquem illuminaverit Christus. Ergo ille fidem non habuit, et sic non totum curavit.* — Et dicendum, quod Christus quemcumque curavit, totaliter curavit, et mente et corpore quantum ad omnes infirmitates corporales; et ille totus fidem recepit primo, et indistinctam. Glossa tamen aliter solvit, quod scilicet hoc intelligitur de illis qui pro peccato morbum incurunt.

Quaedam impietas infidelitatis est ab illo qui justus et iustitia est, dimittam sperare veniam: quia sequeretur quod vel Deus non secret omnia peccata, vel non omnia horreret, vel non omnia remittere posset.

Ad baptismi puritatem: quantum ad remotionem omnium culparum.

Abluat lacrymas mentis, idest interiori dolore, quem lacrymae exteriores significant; et est locutio metaphorica.

Sciat, se culpabiliter durum; si scilicet contingat exteriorum lacrymarum defectus ex defectu doloris, ut homo minus doleat de peccato quam de damno temporali. Sed quandoque abundantia doloris lacrymas exsiccet propter dolorem conceitatum; quandoque autem homo se continet, ut coram solo Deo doleat; quandoque etiam ex duritia complexionis est quod homo non potest flere corporaliter pro peccatis, etsi fleat pro morte amici, quia dolor ille est magis sensibilis, et ideo magis vicinus ad resolvendum corpus in lacrymas.

Emundare nequiverit, scilicet in statu tali manens; alias non esset ei imputandum.

poenae. Non enim par debet esse fructus boni operis ejus qui nihil vel minus peccavit, et ejus qui gravius cecidit (1). Ideo decreto poenitenti valde necessaria est, ut illa gerat quae tradit Augustinus (alius Auctor lib. de vera et falsa Poenitentia, cap. 14), dicens: *Considerat qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personae, et quali hoc fecerit tentatione, et in iustis vitiis multiplice executione.* Oportet enim poenitere fornicantem in loco, in tempore, in sui status vel officii, vel secundum modum meretricis, et secundum modum (2) operis sui, et qualiter turpitudinem egerit (3), si in loco sacro, si in tempore orationis constituto, ut sunt festivitates sanctorum, et tempora jejuniis. Consideret quantum perseveraverit, et defecit quod perseveranter peccaverit, et quanta victus fuerit impugnatione. Sunt enim qui non solum non vincuntur, sed ultra se peccato offerunt; nec expectant tentationem, sed praeventim voluptatem (4) et pertractant seum quam multiplice actione viti delectabiliter peccant. Omnis ista varietas conditionum est et defendenda, ut cum cognoverit quod peccatum est multum, cito inveniat Deum propitium. In cognoscendo autem momentum peccati inveniat etiam ejus aetatis fuerit, ejus sapientiae et ordinis. Immoretur in singulis istis, et sentiat modum criminis, purgans lacrymis omnem quantum viti. Deflect et virtutem qua interim caruit: dolentium enim non solum quod peccavit, sed quia se virtute privavit. De fleat etiam, quoniam offendens in uno, factus est omnium; per ingratitudinem reus. Ingratus enim exiit qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque

(1) Nicolai: deliquit (ut Gregorius dicit, hom. 20 in Evang.).
(2) *Al.* et in modum.
(3) Nicolai addit scilicet.
(4) *Al.* voluntatem.

peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccavit, quia omni bono abundavit. Alio etiam modo offendens in uno factus est omnium reus, quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. (Et cap. 13.) Ponat se omnino in iudicio et potestate sacerdotis, nihil sui reservans sibi, ut omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda vita animae quae faceret pro evitanda corporis morte; et hoc cum desiderio, quia vitam recuperari infirmum. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quae faceret pro differenda morte mortuus. Semper deprecatur Deum, semper offert Deo mentem, et cordis contritionem; deinde et quod potest, de possessione; et tunc quod offert, securus offert. Respicit Dominus ad Abel, et ad munera eius (Genes. 4). Prius dicit ad Abel quam ad munera eius. In iudicio ergo cordis consideranda est elemosina tribuens. Nec considerandum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat quod potest. Qui ergo sua peccata redimere vult temporalium obligatione, prius offerat mentem. Caveat ne ductus verecundiae dividat apud se confessionem, ut diversa diversis velit sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant quod alteri manifestandum conservant: quod est laudare, et ad hypocrisim tendere, et semper venia carere, ad quam per frusta putant pervenire. Caveat etiam ne prius ad dominicum coram sacerdotibus quam confortet se bona conscientia; et delectat quod nondum audeat sumere, quem multum desiderat, cibum salutarem. Cohibeat etiam se a ludis et a spectaculis saeculi qui perfectam vult consecrari remissionis gratiam. Isti sunt digni fructus poenitentiae animam capivim elaqueantes, et in libertate servantes. Et infra (eod. cap.): Quaeat anima dignos fructus, etsi non dignos poenitentiae. Sunt enim digni fructus, virtutum fructus, qui non sufficiunt poenitentibus. Poenitentia enim graviore postulat, ut sic paeetur Ecclesia, ut peccata dolore et gemitibus mortuis impetret vitam. Ex his ostenditur qui sint digni fructus poenitentiae, quibus vera satisfactio expletur; et quod non omnes digni fructus, sunt digni fructus poenitentiae: quod de illa poenitentia intelligitur quae majorum est criminum: non enim sufficiunt graviter delinquentibus quae sufficiunt minus vel parum peccantibus (1).

Quae sit falsa (2) satisfactio.

Ei sunt digni fructus poenitentiae, ac vera satisfactio; ita et indigni fructus et falsa satisfactio, id est falsa poenitentia. Unde Gregorius (3): Falsa poenitentia dicitur quae non secundum auctoritates sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque miles vel negotiator, vel alieni officio deditus quod sine peccato exerceri non possit, si culpae gravius irretitus ad poenitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odium in corde gerit; recognoscat se veram poenitentiam non posse peragere (4), nisi negotium relinquat, vel officium deserat, et odium ex corde dimittat, et bona quae iniuste abstulit, restituat (5). Ne tamen desperet interim, quidquid boni facere potest, hortatur ut faciat, ut Deus cor illius delustrat ad poenitentiam, cum sit poenitentia interior. De utraque pro praemissa satis apparet quae sit vera, et quae sit falsa.

De tribus actionibus poenitentiae.

Praedictis vero adiciendum, quod tribus modis agitur poenitentia: ante baptismum scilicet de prioribus peccatis; post baptismum de gravius quae post committuntur; est etiam poenitentia venialium quotidiana, quae etiam humilium est et perfectorum. Unde Augustinus (in libro I Homiliarum, hom. ult.): Tres sunt actiones poenitentiae quae sunt

(1) *Nicolai* peccatoribus.
(2) *In edit. Nicolai* deest falsa.
(3) *Nicolai*: Gregorius 7, in Synodo Romana (ut habetur dist. 3 de Poenitentia, cap. Falsa) de huiusmodi poenitentia ita loquitur. Falsa est.
(4) *Adit Nicolai*: per quam ad aeternam vitam valent pervenire.
(5) *Idem*: arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda iustitia. Ne tamen desperet etc.

eruditio vestra recognoscit. Una est quae novum hominem parit, donec per baptismum omnium praeteritorum ablutio fiat peccatorum: quia nullus suae voluntatis arbiter (1), nisi poenitentem eum veteris vitae, novam inchoare potest. A quo parvuli sunt immunes, cum baptizantur: quia nondum possunt uti libero arbitrio, quibus tamen ad remissionem originalis peccati prodest eorum fides a quibus offeruntur. (2) Altera est actio poenitentiae post baptismum, quae fit pro illis peccatis quae legis dealogus continet. (3) Agunt ergo homines poenitentiam ante baptismum de peccatis prioribus, ita tamen ut etiam baptizentur, sicut Petrus ait (Act. 2, 38): Agite poenitentiam, et baptizentur unusquisque vestrum in nomine Domini etc. Agunt etiam poenitentiam, si post baptismum ita peccaverunt ut excommunicari, et reconciliari postea (4) mereantur. Est etiam poenitentia bonorum et humilium fidelium pone quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra etc. Neque ea nobis dimitti volumus quae dimissa nobis in baptismo non dubitamus; sed illa quae humanae fragilitati, quamvis parva, tamen crebra surrepant: quae si collecta contra nos fuerint, ita nos gravantur et opprimunt, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, an uno grandi fluctu navis operiatur et obruat, an paulatim surrepens aqua in sententiam per negligentiam culpam impleat navem, et submergat (5)? Ideo jejuniis et elemosynis et orationibus investigantur in quibus cum dicitur: Dimitte nobis debita nostra etc., manifestamus nos habere quod nobis dimittatur, et in his verbis humiliter animas nostras quotidianam agere poenitentiam non cessamus.

De satisfactio venialium.

Quae autem pro venialibus sit satisfactio sufficiens, Augustinus insinuat, ita inquit in Enchir. (cap. 71): De quotidianis et brevibus levibusque peccatis, sine quibus haec vita non doctur, quotidiana oratio fidelium satisfactio. Eorum enim est dicere: Pater noster qui es in caelis etc. (6). Delet omnino haec oratio minima et quotidiana peccata: delet et illa a quibus vita fidelium etiam seclerata gesta, sed poenitendo in melius commutata discedit, si ut (7) veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra; ita veraciter dicitur, Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; id est, sic fiat quod dicitur: quia et ipsa elemosyna est veniam peccantibus (8) omnino ignoscere. Ex his aliisque praemissis jam facile est intelligere, quae pro venialibus sit exhibenda satisfactio. Sufficit enim dominica oratio cum jejunio aliquo et elemosynis; sic tamen ut praecedat contritio aliquantula, et addatur confessio, si adit facultas: de qua confessione post tractabitur. Pro gravius vero peccatis haec etiam in satisfactioe adhibenda sunt, sed multo vehementius atque districtius: quia, ut ait Augustinus (9), ad agendum poenitentiam non sufficit mores in melius commutare, et a malis facis recedere, nisi etiam de his quae facta sunt, satisfiat (10) Domino per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

(1) *Nicolai* addit constitutus.
(2) *Nicolai*. Et inferius cap. 4: Altera vero poenitentia est, cuius actio per totam istam vitam qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est: quia vitam aeternam, incorruptibilem immortalisque nullus desiderat, nisi eum vitae huius temporalis, corruptibilis mortalisque poenitentem. Non enim sic in vitam novam per baptismi sanctificationem quisque nascitur, ut quemadmodum ibi deponit omnia peccata praeterita, ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis, corruptionemque deponat. Et inferius rursum cap. 9: Tertia est actio poenitentiae post baptismum etc.
(3) *Idem*. Et epist. 108, versus finem.
(4) *Al.* deest postea.
(5) *Al.* et submergatur.
(6) *Adit Nicolai*: quia jam regenerati sunt etc.
(7) *Nicolai*: si quemadmodum. *Al.* sicut.
(8) *Al.* poenitentibus. *Textus Augustini*, ut notat *Nicolai* petenti homini.
(9) *Homil.* I ubi supra, cap. 5 (Ex edit. P. Nicolai).
(10) *Al.* satisficiat.

Divisio textus.

Postquam Magister determinavit de poenitentia generaliter, hic ad partes poenitentiae descendit; et dividit in partes duas: in prima distinguit poenitentiae partes; in secunda movet quasdam questiones circa comparisonem partium poenitentiae ad invicem, 17 dist., ibi: *Hic oritur quaestio multiplex*. Prima in duas: in prima distinguit partes quasi poenitentiam integrantes, scilicet contritionem, confessionem, et satisfactionem; in secunda distinguit partes quasi subjectivas, ibi: *Praedictis vero adiciendum est etc.* Prima in duas: in prima distinguit poenitentiae partes; in secunda docet poenitentiam modum secundum partes illas, ibi: *Ideo discretio poenitenti necessaria est*. Circa primum duo facit: primo ostendit numerum partium; secundo singulas partes prosequitur, ibi: *Completio nobis commendatur*.

Ideo discretio poenitenti valde necessaria est. Hic ostendit modum poenitendi; et circa hoc duo facit: primo ostendit modum dignae poenitentiae; secundo modum falsae, ibi: *Et sicut sunt digni fructus poenitentiae, ac vera satisfactio; ita et indigni fructus*. Circa primum tria facit: primo assignat ex verbis Augustini modum poenitendi quantum ad contritionem cordis; secundo quantum ad confessionem oris, ibi: *Caveat ne ductus verecundiae dividat apud se confessionem*; tertio quantum ad satisfactionem operis in abstinentia a sacris et ab illicitis, ibi: *Caveat etiam ne prius ad dominicum corpus accedat quam confortetur bona conscientia*. *Praedictis vero adiciendum videtur etc.* Hic assignat alias poenitentiae partes quasi subjectivas; et circa hoc duo facit: primo distinguit eas; secundo prosequitur de altera earum, et scilicet poenitentia venialium, quae habet specialem dubitationem, ibi: *Quae autem pro venialibus sit satisfactio sufficiens, Augustinus insinuat*.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quatuor. Primo de partibus poenitentiae. Secundo de remissione venialium in hac vita, quae ad unam partem poenitentiae pertinet. Tertio de circumstantiis peccati, secundum quas formari debet poenitentiae modus. Quarto de impedimentis verae poenitentiae.

Circa primum quaeruntur duo: 1.º de partibus poenitentiae quasi integralibus; 2.º de partibus secundo assignatis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum poenitentia habeat partes. — (3 p., qu. 90, art. 2 et 3; et 4 contra Gen., cap. 72.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod poenitentia partes non habeat. Nullum enim simplex habet partem. Sed secundum Ambrosium omne sacramentum est simplex. Ergo poenitentia, cum sit sacramentum, non habet partes.

2. Praeterea, baptismus multiplicior est virtute quam poenitentia: quia originale et actuale quantum ad culpam et poenam totaliter tollit; quod de poenitentia non est verum. Ergo cum baptismo non assignentur partes, nec poenitentiae partes assignari debent.

3. Praeterea, medicina debet proportionari morbo. Sed peccatum, quod est morbus spiritualis, cuius est medicina poenitentia, non habet huiusmodi partes. Ergo nec poenitentiae partes assignandae sunt.

Sed contra, poenitens poenam sibi infert pro peccato debitam. Sed pro peccato in Deum commissio non solum debetur poena interior, sed exterior, ut patet in inferno. Ergo ad perfectionem poenitentiae utraque poena requiritur. Ergo poenitentia habet partes.

Praeterea, morbus spiritualis majori diligentia est curandus quam corporalis. Sed curatio quae fit contra morbum corporalem secundum aliquas partes distinguitur, quia primo tollitur morbus, et postea morbi reliquiae. Ergo et poenitentia, quae est spiritualis morbi curatio, partes habere debet.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod inconvenienter assignentur ei haec tres partes: scilicet contritio, confessio, et satisfactio. Sacramentum enim a ministris Ecclesiae confertur secundum omnem sui partem. Sed contritionem non confert poenitenti aliquis Ecclesiae minister. Ergo non est pars poenitentiae sacramenti.

2. Praeterea, per poenitentiae sacramentum peccatum dimittitur. Sed ante confessionem peccatum quandoque dimittitur, ut infra, dist. seq., Magister ostendit. Ergo non est pars poenitentiae.

3. Praeterea, in sacramento novae legis gratia suscipiuntur. Sed in satisfactioe non confertur aliqua gratia. Ergo non est sacramenti pars.

4. Praeterea, non est idem fructus rei et pars. Sed satisfactio dicitur in littera poenitentiae fructus. Ergo satisfactio non est pars poenitentiae.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod sint partes subjectivae. Quia istae partes poenitentiae, ut in littera patet, sumuntur secundum peccatum cordis, oris, et operis. Sed haec sunt partes subjectivae peccati. Ergo et partes poenitentiae assignatae, sunt partes subjectivae ipsius.

2. Praeterea, totum integrale non sequitur ad suam partem: non enim sequitur: Si paries est, domus est. Sed poenitentia sequitur ad quamlibet partium assignatarum: sequitur enim: Conteritur, ergo poenitit; et similiter de aliis. Ergo non sunt partes integrales, sed subjectivae.

3. Praeterea, partes integrales alienius totius quod habet esse permanentis, sunt simul. Sed poenitentia habet esse permanentis, sicut et alia sacramenta. Ergo, cum poenitentiae partes non sint simul, non erunt partes integrales, sed subjectivae.

Sed contra, partes subjectivae non requiruntur ad perfectionem totius universalis: quia in qualibet parte perfecta ratio totius invenitur, sicut perfecta ratio animalis in homine. Sed partes poenitentiae assignatae, ad eius perfectionem requiruntur, ut in littera dicitur. Ergo non sunt partes subjectivae.

Praeterea, nihil unum aliquid habet partes subjectivas, sicut unum animal non habet partes subjectivas. Sed unius poenitentiae partes sunt assignatae partes: quod patet ex hoc quod de uno peccato non agitur nisi una poenitentia, in quantum praedicta tria inveniuntur. Ergo non sunt partes subjectivae.

QUAESTUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod sint partes etiam poenitentiae virtutis. Sicut enim dicitur in 10 Ethic. (cap. 8 vel 12), ad perfectionem virtutis moralis requiritur actus interior et exterior. Sed poenitentia est virtus moralis, cum sit pars iustitiae. Ergo de perfectione eius est contritio interior, et confessio, et satisfactio exterior; et sic sunt partes eius sicut poenitentiae sacramenti.

2. Praeterea, satisfactio est actus alicujus virtutis, nec alterius quam poenitentiae; et similiter de aliis. Ergo sunt partes poenitentiae virtutis, non solum sacramenti.

3. Praeterea, iustitia exigit ut per quae quis peccat, per haec puniatur. Sed haec tria quae assignantur poenitentiae partes, sunt quaedam poenae respondentes illis quibus peccamus. Ergo ad perfectionem iustitiae exigitur. Sed non nisi quantum ad partem illam quae poenitentia dicitur. Ergo sunt partes poenitentiae virtutis.

Sed contra, actus non est pars habitus. Sed poenitentia virtus est habitus; haec autem tria sunt actus quidam. Ergo non sunt partes poenitentiae virtutis.

Praeterea, subiectum virtutis est mens, secundum Augustinum (lib. 11 de Civ. Dei, cap. 2, et 14, cap. 19); sed confessio non est in mente sicut in subiecto, similiter nec satisfactio. Ergo non sunt poenitentiae virtutis partes.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod in poenitentia non est pro materia aliqua exterior res, sicut in baptismo aqua; sed ipse actus humanus loco materiae in hoc sacramento se habet, qui per quamdam recompensationem offensam culpae praecedentis tollit. In actibus autem humanis est gradus quidam ad perfectionem pertingendi propter diversas partes hominis, quarum una aliam movet; et ideo oportet quod diversa secundum ordinem ad perfectionem poenitentiae considerentur; et haec dicuntur poenitentiae partes.

Ad primum ergo dicendum, quod dubitatur de illa auctoritate, utrum sit Ambrosii. Si tamen concedatur, intelligendum, quod sacramentum est simplex ratione effectus principalis, et virtutis simplicis quam operatur; sed materiale in sacramento potest esse compositum, sicut patet in confirmatione et eucharistia; et sic etiam ex parte actus nostri, qui est quasi materialis in poenitentia, partes ei assignantur.

Ad secundum dicendum, quod partes non assignantur poenitentiae ex parte virtutis sacramentalis, sed ex parte eius quod est materiale in ipsa. In baptismo autem est materiale res exterior, in qua non est accipere nisi unum esse; et ideo baptismo partes non assignantur: quia etsi sit aliquis actus noster in baptismo, ille non est de essentia baptismi, sed dispositio ad baptismum.

Ad tertium dicendum, quod bonum, secundum Dionysium (de div. Nomin., cap. 4), causatur ex una integra causa; sed ex singulis defectibus consurgit malum; et ideo ad integritatem peccati sufficit in quocumque gradu humani actus defectus inveniatur; et propter hoc peccato partes quasi integrales non assignantur, sicut poenitentiae, quae bonitatem amissam reparat.

Solutio II. Ad secundam questionem dicendum,

quod sicut dictum est, poenitentia offensam culpae praecedentis abolet per modum recompensationis eujusdam. Haec autem recompensatio differt a recompensatione vindictivae iustitiae in duobus. Primo quia in vindictivae iustitia ille qui peccavit, se habet ad recompensationem ut patiens tantum, in quantum poena per quam fit culpae recompensatio, est ab alio inflata; et ideo non praesupponitur ad recompensationem dolor de peccato, sed ex poena recompensante dolor infligitur. In poenitentia autem ille qui peccavit, se habet ad recompensationem etiam ut agens; quia ipse sponte sua ad poenam recompensantem accedit; et ideo displicentia culpae praerexitur. Secundo differt, quia in vindictivae iustitia taxatur poena recompensans secundum arbitrium iudicis, non ejus in quem commissum est peccatum. Sed in poenitentia oportet quod poena recompensans taxetur secundum arbitrium ejus in quem peccatum commissum est; quia talis recompensatio fit ad reconciliandum animum offensi; quae reconciliatio esse non potest, nisi poena recompensantis voluntati ejus sufficiat; et ideo oportet in poenitentia quod modus poenae satisfactoriae secundum arbitrium sacerdotis, qui vicem Dei obtinet, servetur. Utrique ergo recompensationi hoc commune est quod non fiat recompensatio secundum arbitrium ejus qui peccavit, sed alterius hominis. Arbitrium autem rectum requirit cognitionem culpae: quae quidem si ei qui debet poenam taxare, per eum qui peccavit fiat, confessio dicitur; si autem alias, dicitur contritio. Et quia in poenitentia, qui peccavit, ad recompensationem faciendam sponte accedit, requiritur satisfactio. Et sic recompensatio tribus gradibus perficitur. Quorum primus est displicentia culpae praeritae; alias non sponte ad recompensationem accederet; et licet per contritionem perficitur. Secundus est ut culpam suam notificet Deo per sacerdotem; alias non se ad recompensationem secundum arbitrium ejus in quem peccavit, offerret; et quantum ad hoc est confessio. Tertius est ut compenset secundum arbitrium sacerdotis; et quantum ad hoc est satisfactio.

Ad primum ergo dicendum, quod in sacramentis quae habent pro materia aliquam rem corporalem, est duplex actus ministri Ecclesiae; scilicet sanctificatio materiae per verbum Dei, et applicatio materiae ad eum qui sacramentum suscipit. Sed in hoc sacramento, quod habet pro materia ipsum humanum actum, non potest ex ministerio sacerdotis materia applicari ad eum qui sacramentum suscipit, quia actus non sunt ab exteriori; et ideo ad ministerium ipsius pertinet ipsorum actuum consummatio secundum absolutionem et poenae injunctionem; quod est quasi quaedam sanctificatio.

Ad secundum dicendum, quod quamvis peccatum dimittatur ante actualem confessionem, nunquam tamen dimittitur ante confessionem in proposito existentem; sicut etiam ante baptismum actualiter susceptum aliquis rem baptismi consequitur ex proposito suscipiendi baptismum.

Ad tertium dicendum, quod ex proposito satisfaciendi gratia confertur, quamvis satisfactio actualis gratiam praesupponat. Vel dicendum, quod per satisfactionem consequitur poenitens perfectum effectum gratiae peccatum abolentis, quia liberatur totaliter a reatu peccati.

Ad quartum dicendum, quod ultimum in quo consummatur res, dicitur finis rei, sicut forma ha-

bet rationem finis; et quia satisfactio est ultima pars in qua poenitentia consummatur, ideo dicitur fructus, qui in rationem finis sonat.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod quidam dicunt, quod sunt partes subjectivae uno modo poenitentiam considerando secundum quod habet tantum rationem poenae: quia quaelibet harum partium est punitio quaedam. Sed hoc non potest esse: quia totum universale non praedicatur in singulari de suis partibus pluralibus simul acceptis, sive sit genus, sive species: tres enim homines non sunt animal, sed animalia. Unde cum tres partes poenitentiae non sint tres poenitentiae, sed una, non potest esse quod sint partes subjectivae. Praeterea, poena quam poenitens patitur, tota in rationem satisfactionis cadit non enim sola exteriori poena homo satisfacit, sed etiam interiori; alias oratio mentalis non esset satisfactoria. Unde et poena quae est in contritione, et quae est in confessione, in partem satisfactionis cadit; et quia satisfactio est ultima pars, totum sacramentum a poena denominatur, sicut res denominatur ab ultimo sui.

Et ideo alii dicunt, quod sunt partes potentiales. Sed hoc iterum non potest esse: quia in partibus potentialibus totum adest secundum essentia suae rationem cultibet parti completae, sicut essentia animae cultibet potentiae; sed tota ratio poenitentiae secundum speciem non est in quolibet horum. Praeterea unum eorum non includit in se vim omnium aliorum, quod requiritur in partibus potentialibus; sed unumquodque ad suum officium servit.

Ideo dicendum est cum aliis, quod sunt partes integrales. Sed sciendum, quod partes integrales sunt duplices. Quaedam sunt partes quantitatis; quae sunt quandoque unius rationis, ut in totis homogeneis; quandoque vero diversarum rationum, ut in totis heterogeneis. Quaedam vero sunt partes essentialis, sicut materia et forma, non quantitatis; et haec semper sunt diversarum rationum, et habent ordinem naturae ad invicem, et quandoque etiam ordinem temporis in his quorum esse non est simul; et hujusmodi partes sunt hae de quibus loquimur: quia poenitentiae sacramentum secundum rationem speciei suae ex his tribus integratur; et una est prior altera secundum naturam, et quandoque etiam secundum tempus; eo quod actu humanorum, qui sunt in poenitentia materiales, non est totum esse simul, sed succedunt sibi invicem: sed quandoque plures eorum, quorum unus est altero prior per naturam, sunt simul tempore.

Ad primum ergo dicendum, quod partes poenitentiae non respondent illis peccati partibus singula singulis secundum veritatem: quia pro quolibet illorum peccatorum oportet esse poenitentiae tres partes: sed per adaptationem quamdam, considerata similitudine medicinae ad morbum quantum ad idem instrumentum. Quidam enim dicunt, quod in quolibet peccato est invenire illa tria: quia est os interius et exterius; et actus interior et exterior; et sic etiam ista tria erunt partes subjectivae peccati. Sed patet hoc non esse secundum intentionem litterae, quae de ore exteriori et opere loquitur.

Ad secundum dicendum, quod in partibus successivorum ex quolibet parte potest concludi totum; sicut: Hora tertia est, ergo dies; non tamen

totum de una parte praedicatur: non enim dicimus, quod hora sit dies: sed tamen de omnibus partibus simul acceptis aliquo modo invenitur praedictum totum, licet improprie; et sic etiam de qualibet parte poenitentiae poenitentia concluditur, eo quod poenitentia non habet totum esse suum simul; non tamen totum de partibus praedicatur neque divisim neque conjunctim, proprie loquendo.

Ad tertium dicendum, quod illud quod est materiale in poenitentia, est actus nostri; et quia actus non habet esse permanentem, ideo nec poenitentia; et sic objectio ex falso procedit.

Solutio IV. Ad quartam questionem dicendum, quod ab eo quod sequitur rem, non accidit aliqua compositio in re, quia composita sunt priora compositis; unde cum actus nostri sint posteriores virtutibus a quibus eliciuntur; diversi actus, qui secundum ordinem a virtute aliqua progrediuntur, non faciunt compositionem aliquam in virtute; et ideo praedicta tria non sunt partes poenitentiae virtutis, sed poenitentiae sacramenti: quia ipsi actus sunt quasi materia sacramenti, et penes divisionem materiae partes rei sumuntur quandoque.

Ad primum ergo dicendum, quod actus exteriores requiruntur ad perfectionem secundam virtutum moralium; partes autem integrales oportet quod sint de perfectione prima.

Ad secundum dicendum, quod quamvis tria praedicta sint actus poenitentiae virtutis, non tamen sequitur quod sint partes ejus: quia in quolibet dictorum actuum inveniuntur omnes circumstantiae quibus integratur medium virtutis.

Ad tertium dicendum, quod ad poenitentiam virtutem requiruntur ista tria, sed non ut actus, ut dictum est.

ARTICULUS II.

Utrum poenitentia ante baptismum debeat poni pars poenitentiae. — (5 p., quaest. 90, art. 4, et quaest. 88, art. 1.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod poenitentia ante baptismum non debeat poni pars poenitentiae. Baptismus enim janua sacramentorum est, et poenitentia dicitur secunda tabula respectu baptismi. Sed secundum non est ante primum. Ergo poenitentia non est aliqua ante baptismum.

2. Praeterea, ei qui non est generatus in aliqua natura, non competit actio illius naturae. Sed baptismus est quaedam generatio in spiritualem vitam. Ergo ei qui non est baptizatus, non convenit aliqua actio spiritualis vitae. Sed poenitentia est hujusmodi, cum sit quoddam sacramentum. Ergo non potest alicui competere ante baptismum.

3. Praeterea, poenitentia non ordinatur nisi contra culpam actualem. Sed culpa actualis sufficienter in baptismo deletur. Ergo non oportet quod poenitentia baptismum praecedat.

Sed contra, Matth. 3, super illud: *Tunc exibat ad eum etc.*, dicit Glossa (Rabani): *Jam tunc exemplum baptizandis dabatur confitendi peccata, et promittendi meliora.* Sed hoc pertinet ad poenitentiam. Ergo ante baptismum debet esse poenitentia.

Praeterea, super illud Psal. 4: *In cubilibus vestris compungimini*, dicit Glossa (Cassiodori): *Ut extincto veteri homine per poenitentiam, sacrificium iustitiae per regenerationem novi hominis offeramus*

Deo. Sed regeneratio ad baptismum pertinet. Ergo poenitentia aliqua est ante baptismum.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod poenitentia ante baptismum non solum sit de actuali, sed et de originali peccato. Nam Augustinus lib. de Poenitentia (sive de poenitentiae Medicina, cap. 2), dicit loquens de poenitentia ante baptismum: *Exceptis parvulis, nullus ad Christum transit, nisi incipiat esse quod non erat, nisi poeniteat eum fuisse quod erat.* Sed erat infectus non solum actuali, sed etiam originali peccato: nisi enim de hac infectione loqueretur, parvulos non exciperet, qui aliam infectionem non habent. Ergo de peccato originali debet esse poenitentia ante baptismum.

2. Praeterea, poenitens infert sibi poenam, ut evadat illam quae a Deo sibi infligenda erat. Sed pro peccato originali poena a Deo infligitur. Ergo pro eo debet hanc poenitentiam agere.

3. Praeterea, secundum hoc de peccato actuali poenitentiam agimus quod nobis ipsum displicet. Ergo de eo debemus poenitentiam agere.

Sed contra, poenitentia est respectu voliti. Sed peccatum originale contrahimus nolentes. Ergo de ipso non est poenitentia.

Praeterea, medicina debet respondere morbo. Sed peccatum originale non contrahitur per aliquam delectationem ejus qui ipsum contrahit. Ergo videtur quod non sit ejus curatio per aliquam poenam; et ita non per poenitentiam, quae suo nomine poenam exprimit.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod non debeat post baptismum aliqua poenitentia venialium distinguere. Quia superfluum est facere per multa quod per unum potest fieri. Sed veniale peccatum curatur per eucharistiam. Ergo superfluum est quod ad ipsum curandum poenitentia ordinetur.

2. Praeterea, de eo quod non est in potestate nostra, non requiritur poenitentia. Sed peccata venialia vitare non est in potestate nostra: quia nullus potest omnia peccata venialia vitare. Ergo de venialibus non est poenitentia.

3. Praeterea, diversorum morborum diversae sunt medicinae: quia secundum Hieronymum (alium Auctorem super Marc. 9), non sanat oculum quod sanat calcaneum. Sed poenitentia est remedium contra mortale. Cum ergo veniale a mortali in infinitum differat, ut poena ostendit, videtur quod contra veniale poenitentia non ordinetur, sed contra mortale.

Sed contra, quod potest majus, potest et minus. Sed poenitentia destruit mortale, quod est difficilius. Ergo et veniale.

Praeterea, secundum Augustinum (alium Auctorem de vera et falsa Poenitentia, cap. 8, et habet de Poenit., dist. 3, cap. Poenitentiam), poenitentia est vindicta puniens in se quod dolet commisisse. Sed aliquis debet dolere de hoc quod commisit veniale, et hoc in se punire. Ergo poenitentia quaedam est de venialibus.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod tenemur ad poeni-

tentiam venialium. Quia sicut tenetur homo tendere ad gloriam, ita tenetur impedimentum gloriae removere. Sed homo non potest ad gloriam pervenire nisi dimissis venialibus peccatis. Ergo cum non remittantur sine poenitentia, videtur quod ad poenitentiam agendam de venialibus homo tenetur.

2. Praeterea, quoddam veniale peccatum per consensum fit mortale: quia consensus in delectationem mortalis peccati est mortale peccatum. Sed homo tenetur vitare mortale peccatum. Ergo tenetur dissentire a veniali peccato aliquando. Sed dissensus a peccato est poenitentia. Ergo tenetur homo de peccato veniali aliquando poenitere.

Sed contra, nullus tenetur abolere jam factum, quod non tenetur vitare antequam fiat. Sed homo non tenetur vitare veniale peccatum antequam faciat; alias peccaret mortaliter faciens ipsum. Ergo multo minus tenetur poenitere de eo.

QUAESTIUNCULA V.

Uterius. 1. Videtur quod partes istae tres non sint sufficientes. Quia sicut post baptismum peccatur venialiter et mortaliter; ita ante baptismum. Sed post baptismum distinguitur poenitentia venialis et mortalis peccati. Ergo et ante baptismum; et sic sunt quatuor.

2. Praeterea, plus distat poena a culpa quam veniale a mortali. Sed de poenis praesentis misericordiae oportet poenitere, ut Augustinus dicit in lib. de Poenitentia (homil. ult. ex quinquaginta, de poenitentiae Medicina, cap. 2). Ergo cum distinguatur poenitentia venialium a poenitentia mortali, debet etiam distinguere poenitentia qua nos poenitet de poenis hujus peregrinationis, a poenitentia venialium.

3. Praeterea, poenitentia sollemnus est quidam poenitentiae modus, ut supra dictum est, dist. 14, qu. 1, art. 3. Ergo cum de ipsa mentionem non faciat, videtur insufficienter partes ponere.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod poenitentia potest accipi dupliciter; scilicet ut est virtus, et ut est sacramentum. Secundum autem quod est virtus, importat detestationem peccati cum proposito abolendi ipsum secundum conditionem status peccantis. Et quia quicumque non detestatur peccatum, adhuc voluntatem in peccato fixam habet, eum voluntas semel ad aliquid fixa, ab illo non divellitur quin actu vel habitu in eo maneat, nisi per actualem dissensum ab illo, vel in speciali, vel saltem in genere; voluntas autem in peccato fixa manens, non est susceptiva gratiae baptismalis; ideo requiritur ante baptismum, quasi removens prohibens, peccati commissi detestatio, et destructionis ejus propositum. Et ideo patet quod ante baptismum requiritur poenitentia secundum quod est virtus actus, vel quae sit prior baptismi tempore vel saltem natura. Sed poenitentia, secundum quod est sacramentum, consistit in dispensatione (1) ministrorum Ecclesiae. Et quia Ecclesiae sacramenta non dispensantur nisi illis qui sunt de Ecclesia, ideo ante baptismum sacramentum poenitentiae non competit, cum per baptismum homo de Ecclesia fiat.

Et per hoc patet solutio ad objecta praeter tertium. Ad tertium dicendum, quod poenitentia non re-

(1) 41. in dispositionem.

quiritur ante baptismum propter baptismi insufficientiam, sed propter impedimentum removendum gratiae baptismalis, ut baptismus suum effectum habere possit.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod poenitentia potest sumi large et proprie. Proprie quidem poenitentia importat dolorem de peccato commisso in praeteritum; et sic nullo modo potest esse poenitentia de originali peccato, quia non est commissum. Large autem potest dici poenitentia omnis displicentia mali praeteriti; et sic in eo qui liberum arbitrium habet, debet esse poenitentia de originali: quia ex hoc ipso quod alicui placet aliquid, displicet ei quod ad illud impedimentum praestitit. Peccatum autem originale impedimentum gloriae fuit, ad quam quilibet desiderio tendere debet. Non tamen de eo debet esse confessio, quae non est nisi factorum; nec satisfactio; quia pro peccato originali non debetur nisi poena damni, poenitentia autem importat poenam sensus.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod veniale peccatum ex nostro actu incurrimus, et ei poena sensibilis debetur; et ideo ad peccati venialis dimissionem poenitentia operatur quantum ad contritionem, confessionem et satisfactionem; non solum poenitentia secundum quod est virtus, sed etiam secundum quod est sacramentum: quia post baptismum aliquis venialiter peccat, quando est susceptivus sacramentorum Ecclesiae.

Ad primum ergo dicendum, quod ad eundem effectum principaliter inducendum, superfluum est plura inducere, si quodlibet sit sufficiens; sed nullum sacramentum inducitur ad peccati venialis dimissionem, sicut ad principalem effectum, ut supra in 2 dist., quaest. 1, art. 1, quaestione 4, dictum est; et ideo non est inconveniens, si ex multis sacramentis peccati venialis dimissio consequitur.

Ad secundum dicendum, quod quamvis non sit in potestate nostra vitare omnia venialia, est tamen in potestate nostra vitare singula.

Ad tertium dicendum, quod veniale et mortale quamvis sint diversi morbi, tamen conveniunt in una ratione actualis peccati; et ideo contra utrumque poenitentia medicina est.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod cum dicitur aliquis ad aliquid teneri, quaedam necessitas importatur ad illud. Necessitas autem est duplex. Una est absoluta; et secundum hanc homo tenetur facere illa sine quibus non est salus; et sic non tenetur ad peccati venialis poenitentiam, quia mortem ex hoc non incurrit; nisi forte de contemptu dimittat. Alia est ex suppositione alicujus finis; sicut dicitur aliquid esse necessarium sine quo non possumus finem intentum consequi; et hoc modo necessarium est quod homo de venialibus poeniteat, si ei remitti debeant in hac vita. Sed secundum hoc non proprie dicitur teneri aliquis ad aliquid; et ideo dicendum, quod homo non tenetur ad poenitentiam venialium, nisi large sumendo.

Ad primum ergo dicendum, quod si nunquam de venialibus poeniteat, potest ad vitam pervenire: quia etiam post hanc vitam venialia remittuntur, ut infra dicitur.

Ad secundum dicendum, quod dissensus dicit poenitentiam ad peccatum futurum; sed poenitentia dicit displicentiam peccati praeteriti; et ideo non oportet quod dissensus ad poenitentiam pertineat.

Solutio V. Ad quintam quaestionem dicendum, quod istae partes poenitentiae distinguuntur secundum diversos modos quibus poenitentia agitur; unde sunt partes subjectivae poenitentiae virtutis, non poenitentiae sacramenti: quia una pars non pertinet ad poenitentiae sacramentum, quamvis aliae duae ad poenitentiam, secundum quod est sacramentum, pertinere possint. Et accipiuntur isti modi secundum diversum statum poenitentis: quia aut est extra Ecclesiam etiam numero, et sic est prima poenitentia quae est ante baptismum; aut est extra merito, sed non numero; et sic est secunda, quae est de mortalibus; aut omnino est intra Ecclesiam; et sic competit ei tertia, quae est de venialibus.

Ad primum ergo dicendum, quod status hominis ante baptismum non diversificatur per veniale et mortale quantum ad hoc quod est esse de Ecclesia vel non esse; sed diversificatur per veniale et mortale post, quia per mortale post baptismum commissum efficitur aliquis extra Ecclesiam merito, sed non per veniale; et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod de poenis dicitur esse poenitentia ab Augustino, secundum quod inclinatur ad culpam, large etiam poenitentiam pro displicentia sumendo.

Ad tertium dicendum, quod poenitentia sollemnus non diversificat statum poenitentis quantum ad id quod dictum est; et ideo de ea non fit hic mentio.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de remissione venialium; et circa hoc quaeruntur duo: 1.º de modo remissionis; 2.º de causa remissionis.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum peccatum veniale possit dimitti voluntate manente ad illud. — (5 p., qu. 87, art. 4.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum veniale possit dimitti voluntate manente ad illud. Voluntas enim peccati venialis gratiam non excludit. Sed nullum peccatum veniale est quod gratia remitti non possit, cum remittatur per virtutem gratiae mortale, quod multo difficilius est. Ergo veniale dimitti potest adhuc manente voluntate ad illud.

2. Praeterea, sicut peccatum mortale caritati opponitur, ita veniale fervori caritatis. Sed illud quod secum compatitur caritas, non impedit dimissionem peccati mortalis. Ergo cum voluntatem permanentem in peccato veniali compatiatur fervor caritatis, videtur quod veniale remitti possit in eo qui adhuc habet voluntatem adhaerentem veniali.

3. Praeterea, sicut dictum est, ad hoc quod voluntas removeatur ab eo in quo semel fuit fixa, requiritur actualis displicentia. Sed aliquando veniale peccatum dimittitur ei qui non habet displicentiam de veniali peccato, sicut patet in martyribus, qui statim evolvant, quamvis forte de peccatis venialibus non cogitent, nec actualem displicentiam habeant. Ergo videtur quod peccatum veniale dimitti possit adhuc manenti in illo.

Sed contra, manente causa non potest tolli effectus. Sed adhaerentia voluntatis inordinata ad aliquid erit causa venialis peccati. Ergo manente voluntate fixa in illo, non potest remitti ipsum peccatum.

Praeterea, affectus ad opus habet rationem peccati, sicut et ipsum opus peccati. Sed ipsum opus venialis peccati, dum manet, non permittit peccatum veniale dimitti. Ergo nec affectus ad ipsum manet.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod unum peccatum veniale non possit dimitti sine alio. Quia, sicut in praecedenti dist. dictum est, Dominus nullum sanavit quem non omnino liberaret. Sed non potest alicui veniale peccatum dimitti, nisi Domino ipsum sanante. Ergo si absolvitur ab uno veniali, absolvitur ab omnibus.

2. Praeterea, peccatum veniale est majoris adhaerentiae quam mortale; unde remisso mortali adhuc manet veniale. Sed unum mortale non potest remitti nisi omnia alia dimittantur. Ergo nec unum veniale nisi alia remissis.

3. Praeterea, ei qui displicet Deo, peccatum non remittitur. Sed veniale displicet Deo. Ergo quamdiu manet unum, aliud non remittitur.

Sed contra, majoris gratiae est remissio mortalis peccati quam venialis. Sed unum peccatum veniale manens fixum in corde, non impedit remissionem mortalis peccati. Ergo multo minus impedit remissionem alterius venialis.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod veniale peccatum possit remitti sine mortali. Joan. 8, super illud: *Qui sine peccato est vestrum etc.*, dicit Augustinus (in expositione sua super Joan. (1)), quod omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebantur per caeremonias. Ergo veniale potest dimitti non dimisso mortali.

2. Praeterea, mortale et veniale contrarie dividuntur. Sed mortale potest dimitti sine veniali. Ergo veniale potest dimitti sine mortali.

3. Praeterea, peccato quod sufficienter punitum est, non debetur alia poena: quia non vindicat bis Deus in idipsum (Naum 1). Sed peccatum veniale potest aliquis, in mortali existens, sufficienter in seipso punire, cum debeatur ei poena finita. Ergo non reservabitur ulterius ad poenam. Sed nunquam aliquis absolvitur a reatu poenae, nisi prius absolvatur a culpa; alias culpa inordinata remaneret sine poena. Ergo manente peccato mortali, potest veniale remitti.

Sed contra, Gregorius dicit (2), quod veniale peccatum obscurat mentem, sed mortale obtenebrat. Sed obscuritas non removetur nisi per lucem; lux autem spiritualis est gratia, quae etiam mortale delet. Ergo non potest dimitti veniale sine dimissione mortalis.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod peccatum quodlibet debet remitti quantum ad duo: scilicet quantum ad culpam, et quantum ad reatum: et non potest esse secunda remissio sine prima; quia quamdiu manet culpa, manet debitum poenae. Culpa autem in deordinatione voluntatis consistit; unde non potest culpa

(1) Velut ex Glossa quadam refert S. Thomas 5 p., quaest. 87, art. 4. Neutroque occurrit (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Nullibi sic expresse occurrit (Ex edit. P. Nicolai).

tollit nisi reordinetur voluntas; quod esse non potest quamdiu in ipsa deordinatione manet, alias essent duo opposita simul vera; et ideo nullo modo veniale dimitti potest, quamdiu voluntas ad illud manet.

Ad primum ergo dicendum, quod non est ex defectu gratiae quin illud veniale in quo adhuc voluntas manet, remitti non possit; sed ex defectu ejus cui remittendum est, in quo impedimentum remissionis invenitur.

Ad secundum dicendum, quod quodlibet peccatum mortale opponitur cuilibet quantumcumque parvae caritati; non autem quodlibet veniale opponitur cuicumque fervori caritatis. Dicitur enim fervor caritatis per similitudinem, secundum quod ad exteriora quodammodo ebulliendo refunditur. Ex illa autem parte qua veniale committitur, caritatis fervor non apparet, sed aliquid praeter caritatem. Unde quamvis sit fervor caritatis quantum ad aliqua, potest tamen esse tepiditas quantum ad alia; et sic non quilibet fervor opponitur cuilibet veniali; unde non est similis comparatio peccati mortalis ad caritatem, et venialis ad fervorem caritatis.

Ad tertium dicendum, quod voluntas quae fixa in aliquo, non movetur inde nisi per actualementem dissensum, si illud memoriae occurrat, alias sufficit habitualis; sicut etiam de mortalibus contingit quod oblita remittuntur.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod ea quae non habent connexionem ad invicem, unum potest auferri sine altero; sed quae habent aliquo modo connexionem, unum non potest sine alio auferri. Peccata autem mortalia, quamvis non habeant connexionem ex parte conversionis, habent tamen connexionem ex parte aversionis, quia ab uno incommutabili bono avertunt: et ideo unum sine alio remitti non potest, cum remissio culpae magis respiciat per oppositum aversionem quam conversionem; quia culpa remittitur secundum restitutionem ad illud a quo culpa separavit. Venialia autem non habent connexionem neque quantum ad conversionem neque quantum ad aversionem, quia in eis nulla est aversio a fine, etsi sit aliquis defectus in actu eorum quae expediunt ad finem; et ideo potest unum veniale sine alio dimitti.

Ad primum ergo dicendum, quod remissio venialis non comparatur, proprie loquendo, sanationi: quia infirmitas, quae per sanationem curatur, destitutionem virtutis importat; non autem est aliqua destitutio vel debilitatio virtutis spiritualis in culpa veniali, sed solum dispositio ad virtutis destitutionem; et ideo ratio illa non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quod peccatum veniale non dicitur esse majoris adhaerentiae quam mortale quasi ex parte sua firmius in anima maneat; sed ex parte nostra, quia peccata venialia non ita facile devitamus sicut mortalia, ad quae dimittenda ex necessitate obligamur.

Ad tertium dicendum, quod peccatum mortale ita Deo displicet, quod etiam facit ipsum peccantem Deo displicentem, in quantum pulchritudinem gratiae, quam Deus in ipso amat, auferit. Sed peccatum veniale quamvis Deo displiceat, quia inordinatum est, non tamen facit peccantem Deo displicentem: quia non auferitur caritas gratiae, sed quodammodo obnubilatur, in quantum ejus processus ad exteriora impeditur; et ideo Gregorius dicit, quod peccatum veniale obscurat, sed mortale obtenebrat: et propter hoc, unum peccatum veniale non impedit quod aliud remitti possit, quamvis mortale unum impediatur dimissionem alterius.

nebrat: et propter hoc, unum peccatum veniale non impedit quod aliud remitti possit, quamvis mortale unum impediatur dimissionem alterius.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod remoto priori removetur posterius, nec posterius restituitur nisi priori restituito: fervor autem caritatis, cui veniale opponitur, est posterior ipsa caritate; unde quamdiu caritas non restituitur, nec fervor caritatis reparari potest; in qua reparatione consistit venialis peccati dimissio, sicut etiam in reparatione caritatis dimissio mortalis; et ideo non potest veniale dimitti ei cui mortale non dimittitur. Potest etiam ex parte remittentis ratio assignari: quia a Deo, qui solus peccata dimittit, peccatum mortale separatur; et ideo effectum ejus in remissione peccati venialis habens peccatum mortale non percipit; sicut assignata est ratio ex parte ejus quo fit remissio, scilicet caritatis, quae universa delicta operit, Prov. 10, quam peccatum mortale tollit.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus nominat ibi venialia irregularitates quas secundum legem contraherant.

Ad secundum dicendum, quod veniale non avertit a Deo, neque caritatem tollit, sicut mortale; et ideo non impedit dimissionem mortalis, sicut e contrario.

Ad tertium dicendum, quod poena, etiam omnis, offensam non tollit, nisi ab eo in quem peccatum commissum est, acceptetur; nec acceptari potest quamdiu inimicitia ad ipsum manet; et ideo manente inimicitia hominis ad Deum per peccatum mortale, poena quantumcumque veniale non purgat; unde Isaiae 58, Dominus dicit, non esse accepta jejunia eorum qui ad lites et contentionem jejunabant.

ARTICULUS II.

Utrum peccatum veniale possit dimitti sine infusione novae gratiae. — (Ubi supra, art. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum veniale non possit dimitti sine gratiae novae infusione. Peccatum enim veniale transiens actu, in anima manet reatu. Sed reatus fundatur super macula. Cum ergo macula non possit ab anima abstergi nisi per gratiam, sicut nec tenebra nisi per lucem, videtur quod veniale dimitti non possit sine gratiae infusione.

2. Praeterea, veniale peccatum consistit in hoc quod minus amatur Deus quam debet. Sed minoratio ista non potest tolli nisi caritate augmentata, secundum ejus augmentum nova missio Spiritus sancti attenditur, ut in 1 lib., dist. 13, quaest. 3, art. 1, quaestione, 2, in corp., dictum est, et per consequens nova gratia. Ergo peccatum veniale sine gratiae infusione remitti non potest.

Sed contra, novae gratiae additio gratiam praesistentem auget, si eam inveniat. Sed cum peccatum veniale gratiam non auferat; si sine gratiae infusione dimitti non posset, oporteret quod quandoque dimittitur veniale, gratiae gratia adderetur. Ergo semper homo post veniale rediret in majorem gratiam; quod falsum est: quia tunc frequenter iteratio venialium non disponderet ad mortale.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod gratia sine contritione S. Th. Opera omnia. V. 7.

possit peccatum veniale remittere. Quia, sicut dicit Gregorius (implicite lib. 16 Moral., cap. 27), quod est aqua ad caminum, hoc est veniale ad fervorem caritatis. Sed fervor caritatis potest esse sine contritione: potest enim aliquis in Deum ferventer converti, et tamen de peccato non dolere, quod est conteri. Ergo peccatum veniale potest dimitti sine contritione.

2. Praeterea, contritio non solum importat dolorem de praeterito peccato, sed etiam propositum non peccandi de cetero. Sed alicui dimittitur veniale peccatum, qui non habet tale propositum: quia scit se sine peccato veniali praesentem vitam agere non posse. Ergo sine contritione peccatum veniale dimitti potest.

3. Praeterea, aliquis in peccato veniali existens, potest dormiens mori, et taliter quod statim evolet; puta si propter fidem prius confessam constanter occidatur. Sed dum dormit, conteri non potest. Ergo cum ei peccatum veniale dimittatur, videtur quod possit sine contritione peccatum veniale dimitti.

Sed contra, si gratia sine aliquo adjuncto peccatum veniale remittere posset, gratia secum veniale non comperetur. Sed compatitur secum veniale. Ergo oportet aliquem motum contritionis advenire ad peccati venialis dimissionem.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod de peccato veniali teneatur homo etiam confiteri. Jacob. 3, 16: *Confitemini alterutrum peccata vestra*; in quo praecipit confessio datur, ut in littera dicitur. Sed secundum Glossam (1) loquitur de confessione venialium et mortalium; quia dicit quod majora solis sacerdotibus, sed leviora sociis confiteri possunt. Ergo tenemur confiteri venialia.

2. Praeterea, de venialibus tenetur homo satisfacere: quia satisfacere est actus justitiae: ad justitiae autem actum tenetur. Sed satisfactio debet esse secundum arbitrium sacerdotis, qui vicem Dei obtinet; quod esse non potest nisi confessione praecedente. Ergo de venialibus homo confiteri tenetur.

3. Praeterea, praecipit Ecclesiae est (extra de Poenit. et Remiss., cap. *Omnis utriusque sexus*) ut homo semel in anno saltem confiteatur. Sed alicui est qui non habet nisi venialia. Ergo tenetur illa confiteri.

Sed contra, nullus tenetur ad impossibile. Sed confiteri omnia venialia est impossibile, cum cognitionem nostram effugiant. Ergo non tenemur illa confiteri.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod per benedictionem episcopalem, quam benedictam, et hujusmodi, peccatum veniale remitti non possit. Quia ex eisdem causis aliquid fit et corrumpitur, ut dicitur in 2 Ethic. (cap. 1). Sed peccatum veniale causatur ex actu nostro. Ergo oportet quod aliquid in nobis sit per quod dimittatur; et ita, cum ista sint extra, per ea peccatum veniale dimitti non potest.

2. Praeterea, peccatum veniale, ut dictum est,

(1) Non modernam utique, sed veterem, etsi minus expresse quam hic; planius autem et expressius apud Bedam (Ex edit. P. Nicolai).